

Monegros**Text: Cristina Masanés Casaponsa**

Cristina Núñez

1996

Fotografia

20 x 30 cm

Museu d'art de Girona Núm. reg. 134.653

Dipòsit Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art

Cristina Núñez: retornar la sort

«Feia 10 anys que vivia a Itàlia. Era el primer cop que tornava al meu país sent fotògrafa. Vaig conduir al llarg de tot el Camí de Sant Jaume per fer el llibre *Heaven on Earth*. Vaig visitar els mateixos llocs on havia estat quinze anys abans durant la meua rehabilitació. Estar sola al desert em va fer retrocedir en el temps. Em vaig preguntar a mi mateixa com havia pogut passar per tot allò i encara estar viva. Vaig pensar en el meu xicot Nasi, en el meu primer amor Eddie, en el meu amic Ramon i, després, en Jordi i la Perla, i tota la gent que va morir al meu voltant, de la sida, de sobredosi. Per què jo? Em sentia culpable. D'alguna manera havia de retornar la meua sort.»

Quan Cristina Núñez va fer les fotografies que van donar lloc a la composició *Monegros*, ja feia uns anys que practicava l'autoretrat. Els primers els havia fet el 1988 quan, com ella explica, li van servir per trobar un camí amb sentit. I és que l'exercici visual que suposa dir «aquesta soc jo» té una enorme capacitat guaridora i afirmativa. Amb els anys, Núñez ha convertit l'experiència de l'autoretrat en una manera de «retornar la sort» i en un mètode de coneixement propi compartit en tallers que ha realitzat arreu del món.

L'autoretrat com a mètode

Quan, l'any 1999, la historiadora de l'art Glòria Bosch, llavors directora del Museu d'Art de Girona, va presentar l'exposició col·lectiva *Qui sóc jo?* —una exposició que va viatjar a Madrid i a Porto Alegre (Brasil)—, va incorporar l'obra de Cristina Núñez *Monegros*, una composició de fotografies que, des de llavors, forma part del fons del museu. Va ser feta l'any 1996 en un viatge a Espanya que Núñez explica d'aquesta manera: «Feia 10 anys que vivia a Itàlia. Era el primer cop que tornava al meu país sent fotògrafa. Vaig conduir al llarg de tot el Camí de Sant Jaume per fer el llibre *Heaven on Earth*. Vaig visitar els mateixos llocs on havia estat quinze anys abans durant la meua rehabilitació. Estar sola al desert em va fer retrocedir en el temps. Em vaig preguntar a mi mateixa com havia pogut passar per tot allò i encara estar viva. Vaig pensar en el meu xicot Nasí, en el meu primer amor Eddie, en el meu amic Ramon i, després, en Jordi i la Perla, i tota la gent que va morir al meu voltant, de la sida, de sobredosi. Per què jo? Em sentia culpable. D'alguna manera havia de retornar la meua sort. Havia de fer alguna cosa per merèixer-me haver sobreviscut. M'havia de convertir en un altaveu per a ells».

Retornar la sort

Quan això passava, ja feia uns anys que Cristina Núñez practicava l'autoretrat. Els primers els havia fet el 1988 quan, com ella explica, li van servir per constatar que l'exercici visual de dir «aquesta soc jo» té una capacitat enormement guaridora. La seva va ser una generació que va créixer en un país encara franquista i que va entrar a l'adolescència quan el *no future* del punk britànic creuava els Pirineus. Van ser els anys del primer moviment okupa, els fanzines, les jaquetes de cuir negre i l'heroïna. Per estrany que sembli, ningú sabia encara que l'heroïna mata i el poder tampoc s'entretenia a explicar-ho. Una joventut de nous Kero-uaks que van enllaçar, fatalment, heroïna i sida. Hi ha qui parla d'una generació perduda.

«Vaig començar a fotografiar-me en secret i sense saber que era una pràctica transformadora. Encara no havia descobert la potència terapèutica de l'autoretrat. En aquell moment era una mena de diàleg amb mi mateixa: jo no entenia per què feia aquests autoretrats, però els feia. Era una pràctica intuïtiva i és ara quan comprenc perquè els feia: necessitava prendre contacte profund amb mi mateixa i afirmar-me. Una manera de dir: jo existeixo. El dels *Monegros* és important, és un d'aquests retrats intuïtius que no sabia per què feia però tenien un valor molt fort.»

Les dotze fotografies que componen *Monegros* destaquen per la duresa de la mirada i la contundència solar, reforçades pel paisatge àrid del fons, aquesta zona quasi desèrtica que s'estén per l'Aragó, i el cuir negre de la jaqueta. Destaca també l'element de serialitat: una composició de petites fotografies, com de fotomaton, situades en un mosaic. Avui que la nostra mirada està habituada a la compulsió fotogràfica del mòbil, no ens sorprèn; però haurem de recordar que aquest autoretrat múltiple és d'abans de la tirania de la *selfie* i del dispositiu mòbil.

En la seva ruta pel Camí de Sant Jaume, Cristina Núñez va tornar al país. I amb la memòria del lloc, va emergir la memòria de les persones i també el desig, com ella mateixa diu, de retornar la sort. I és que, després de constatar la capacitat autoafirmativa de l'autoretrat, va convertir la seva experiència personal en un mètode de coneixement propi que ha compartit en seminaris, xerrades, llibres, publicacions i exposicions arreu, i que ha estat premiat diverses vegades. Un mètode que ella presenta com *L'experiència de l'autoretrat* (The Self-Portrait Experience o SPEX) i que ha transmès en múltiples tallers amb tot tipus de col·lectius a Europa i també als Estats Units, Canadà, Corea de Sud, Bangladesh i Austràlia.

El jo fotogràfic

Tornant al retrat dels *Monegros*, cal situar-lo dins d'una vertadera autobiografia visual, la que ha anat configurant amb els anys Cristina Núñez. Una pràctica que, insistim, va néixer i es va construir abans de la *selfie*, quan retratar-se anava associat a una certa ritualitat i requeria una disposició que la immediatesa del mòbil no demana. La proliferació compulsiva d'imatges autoreferencials ha desvirtuat, d'alguna manera, aquest paper originari d'autoconeixement associat al fet de seleccionar un lloc, instal·lar-hi un trípode, programar la càmera, situar-s'hi al davant i disparar.

En l'autoretrat, el jo s'exposa a la mirada de l'altre; fa l'esforç d'objectivar-se, de fer-se imatge. Si com a espectadors, suposa una manera d'accedir a una intimitat que no és la pròpia; des de dins, comporta un difícil diàleg amb un mateix per provar d'apropar-se a una veritat interna no sempre evident. D'entre els múltiples autoretrats que ens ha deixat la història de l'art (l'orella ferida de Van Gogh, Velázquez davant del llenç al costat de les menines, Frida Kahlo amb la columna vertebral trencada, el cos foradat a trets de la Hannah

Wilke o l'ull morat de la Nan Goldin), el treball de Núñez remet, d'alguna manera, als múltiples rostres de l'americana Cindy Sherman. Hi remet pel jo fotogràfic, per la constància en els anys, per la multiplicitat de situacions i pel compromís amb la pròpia mirada. Però, si bé en bona part de les fotografies de Sherman hi apareix ella mateixa, l'artista no les considera autoretrats ja que utilitza el propi cos com un instrument per representar i denunciar algunes de les desigualtats del món. En el cas de Cristina Núñez, el seu treball amb el propi cos té una clara dimensió de recerca identitària, una recerca més socràtica que cartesiana i que parteix de la idea de multiplicitat i de procés, de perspectivisme i de risc. Perquè, encara que disposem d'un rostre i d'un nom que ens són propis, allò que entenem com a jo només respon a la suma d'instantos que anem vivint. L'autoretrat de Cristina Núñez suposa una exploració del jo no tant com un lloc d'arribada, sinó com un esdevenir o un trajecte mai tancat. I és que sovint, dient qui no ets, t'apropes a allò que ets. Però només t'hi apropes.